

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת כִּי תבוא

יציאת השבת:

19:35

ירושלים: 19:30

הפטרה: קומי אורי
יה' אלול תשע"ז
צאת השבת ו"ת 20:11
הספרדים אומרים סליחות
גיליון 449

בניסת השבת:

18:25

ירושלים: 18:18

תכלה שנה וקללותיה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

הפרשה פותחת במצוות הבאת ביכורים לבית המקדש: "והנה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמית בטנא ותלקת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם".

נפלא לראות שעוד במדבר, מקום בו לא גדלים עצי פרי, ה' מצווה את עם ישראל על מצוות הביכורים, מפרי הארץ הקדושה, שהרי מצוות הביכורים היא דוקא בארץ ישראל. הפתיחה בלשון "והיה" מלמדת אותנו שעצם ביאתנו לארץ זו שמחה אמיתית וגדולה, שהרי כל לשון והיה הוא לשון שמחה. אך כשאדם נמצא בחוץ לארץ אינו יכול להיות שרוי בשמחה. אך אין זו השמחה היחידה, גם הבאת הביכורים מפרי האדמה אשר ברכנו ה' היא שמחה. והנה כשמביאים את הביכורים אומרים "הגדתי היום לה' אלקיך". ויש לשאול, מדוע נאמר: "הגדתי היום לה' אלקיך", היה צריך להיות כתוב לה' אלוקינו, וכי ה' הוא רק אלוקיו של הכהן בלבד? נראה כי התשובה לכך קשורה למקום המקדש. כאשר היו נכנסים לבית המקדש היתה הרגשה של קדושה מיוחדת והיו חשים את השכינה ממש, היו רואים את עבודת הכהנים, את הקרבת הקרבנות והקטרת הקטורת, היו רואים את עמוד הענן ואת הניסים שהיו נעשים שם במוחש, והיה האדם מתפעל ואומר לכהן "אשריך שאתה נמצא במקום כזה", לכן אומר האדם המביא את הביכורים: "הגדתי היום לה' אלקיך".

פרשת כי תבוא נקראת לעולם קודם ראש השנה והטעם מובא בתלמוד (מגילה דף לא, ב): "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קוראים קללות... שבמשנה תורה קודם ראש השנה. מה הטעם? אמר אביי: כדי שתכלה השנה וקללותיה". יהי רצון שנהיה שרויים בשמחה תמיד, ומתוך כך נזכה שתכלה שנה וקללותיה - תחל שנה וברכותיה.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

תשובה, תפילה וצדקה – מעבירין את רוע הגזירה

הקללות המופיעות בתורה באות לעורר את עם ישראל לתיקון רוחני עמוק, ממש כמו העבודה הרוחנית של חודש אלול, רבותינו מצאו קשר בין המכה שנראית לעינינו לבין סיבתה (אבות ה, ט):

חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא, ועל חילול השם. גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל השמטת הארץ. בארבעה פרקים הדבר מתרבה. ברביעית, ובשביעית ובמוצאי שביעית החג שבכל שנה ושנה. ברביעית, מפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית, מפני מעשר עני שבששית. ובמוצאי שביעית, מפני פרות שביעית. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים:

חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול השם - בניגוד לשבועת שקר בה לדוגמא, אדם נשבע על עץ שהוא אבן, הרי שהנשבע לשוא נשבע על עץ שהוא עץ. גם שבועה זו אסורה בתכלית, כיון ששבועה זו היא לבטלה ושלא לצורך.

הגדרת חילול השם, היא עבירה חמורה המשתנה לפי האדם וכמו שאמרו (יומא פו, א): "אבל מי שיש חילול השם בידו, אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת. שנאמר: 'נגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו'. היכי דמי חילול השם? אמר רבי: כגון אני, אם אקח בשר מהאיטליז ולא אתן את התשלום לאלתר. (וכשנני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן, ולמדו ממני להיות מזלזל בגזל, רש"י). רבי יוחנן אמר: כגון אני, שאלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין". (ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתני, והם למדין הימני להבטל מתלמוד תורה, רש"י).

וכן אמרו (שם): "אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מוכערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר: 'באמור להם עם ה' אלה ומאדצו יצאו'".

ופירש רש"י: "שהכתוב קורא חילול השם, כשאדם חשוב עובר עבירה ופורענות באה עליו, והכל אומרים: מה הועילו לו, ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם, שנאמר: 'ויחללו את שם קדשי', ובמה חללוהו באמור עליהם הנכרים שגלו ביניהן, ראו עם ה' אלה ולא יכול להצילם שלא יגלו, נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט".

ובתלמוד (שבת לג, א): "בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטין, והדרכים משתוממין, שנאמר (ויקרא מו, כג): 'ואם באלה לא תוסרו לי', אל תקרי **בְּאַלֶּה** אלא **בְּאַלֶּה** (שבועה). וכתביב: 'והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם'".

וזוהו מידה כנגד מידה, שכן האדם פגע בכבוד ה' בכח הדיבור שניתן לו יתר על הבהמה, תבוא הבהמה וחית השדה ותפגע בו. וכן כל מוראו של האדם על הבהמה נובע מצלם אלוקים אשר בו, וכן הוא אומר (בראשית ט, ב): 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ', אך בזמן שאדם מחלל את השם ומראה שאין עליו מורא ה', אז גם מוראו סר מחית הארץ, והיא פוגעת בו.

גלות בא לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכת דמים, ועל השמטת הארץ - המשנה מגלה את הטעם בגינוי נענש עם ישראל בגלות מרה וקשה, וכך מובא בתלמוד (שבת לג, א): "בעון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר (במדבר לה, לג-לד): 'ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה... ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה', הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה.

בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם, ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן, שנאמר (ויקרא יח, כז-כח): 'כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם'. ובעבודת כוכבים כתוב (ויקרא כז, ל-לה): "והשמדת את במותיכם והכרת את חמניכם ונתת את פגריכם על פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם, ונתת את עריכם חורבה והשמות את מקדשיכם ולא אריח בריח נחוהכם, והשימותי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה, ואתכם אורה בגוים והריקותי אחרים חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חורבה, אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם אז תשבות הארץ והרצת את שבתותיה, כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה".

שלושת העבירות החמורות מעידות כי יושבי הארץ מואסים בתורה וממילא אינם ראויים לשבת בארץ הטובה, המובטחת לשומרי מצוות ה'. בודאי אלו שאינם מקיימים את המצוות הקשורות בארץ, ואינם שומטים את הקרקע בשנה השביעית כציווי ה', מוכיחים כי אינם מקבלים על עצמם את חוקי הארץ, וזו מקיאה אותם.

בארבעה פרקים הדבר מתרבה - בארבעה זמנים הדבר שמגיע לעולם בגלל העבירות הנזכרות לעיל מתרבה, בשנה הרביעית לשמיטה, ובשביעית שהיא שנת השמיטה, ובמוצאי שביעית, ובמוצאי חג הסוכות שבכל שנה ושנה, והטעם לזה כדברי המשנה להלן.

ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית, בשביעית מפני מעשר עני שבששית - השדות שבארץ ישראל נזרעות במשך שש שנים, ובשנה השביעית השדות מופקרים, ללא עיבוד על פירותיהם. בעלי השדות מחויבים לתת בכל שנה עשירית מן היבול ללויים, שלא קבלו נחלה בחלוקת הארץ, ועסקו בשירות בעבודת המקדש. מעשר זה נקרא **מעשר ראשון**.

בנוסף למעשר זה הפרישו בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית והחמישית מעשר נוסף: **מעשר שני**. מעשר זה ניתן למאכל לבעל השדה, אך היה נאכל בירושלים בלבד. בשנה השלישית והשישית הפרישו במקום המעשר השני הנאכל לבעלים, **מעשר עני** הניתן לעניים בלבד. מעתה ברורה קביעת המשנה כי הדבר מתרבה בשנה הרביעית והשביעית לשמיטה, שכיון שלא נתנו לעניים את המעשר שלהם וגרמו להם למוות ברעב, בא הדבר מידה כנגד מידה והורג בהם.

ובמוצאי שביעית מפני פירות שביעית - התורה מצווה אותנו (שמות כג, י-יא): "ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה, והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה, כן תעשה לחרמך לזיתך". הפקרת התבואה בשביעית נועדה לאכילת האביונים. הדבר מתרבה במוצאי השנה השביעית, בגלל שלא הפקירו בעלי השדות את פירות השביעית לאביוני הארץ, כדי להחיות בהם את נפשם.

ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה מפני גזל מתנות עניים - אנו מצווים לתת מתנות עניים בשעת הקציר והבציר, ככתוב (ויקרא יט, ט-י): "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט, וחרמך לא תעולל ופרט חרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אתם אני ה' אלהיכם". ומכאן החובה לתת לעניים: פאה, לקט, שכחה, פרט ועוללות. אדם הנמנע לתת לעניים את מתנותיהם ידע כי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא פרקליטם, כאמור (משלי כב, כב-כג): "אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער, כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש". חג הסוכות הוא חג האסיף, מי שלא נתן עד מוצאי החג את מתנות העניים, כבר לא יתנם והרי הם גוזלות בידו, ולפיכך במוצאי החג מתרבה הדבר, ל"ע. ומכאן הזהירות הגדולה הנדרשת בקיום מצוות אלו הלכה למעשה.

הלכות אמירת סליחות

א. מנהג הספרדים לומר סליחות מליל ב' באלול עד יום הכיפורים כי המה ימי רצון. והאר"י ז"ל היה נוהג לומר סליחות מלה במלה עם הציבור החל מר"ח אלול. אין אומרים סליחות בראש חודש אלול, בשבת ובראש השנה.

ב. האשכנזים נוהגים לומר סליחות החל ממוצאי שבת שלפני ראש השנה (עיין הגאון תקפ"א אות ח' ומשנ"ב ס"ק ו'). אם חל ראש השנה ביום ב' או ג' מתחילים האשכנזים "סליחות" במוצאי שבת בשבוע שקודם לכן, בכדי לומר סליחות לכל הפחות ארבעה ימים קודם ראש השנה, שבצירוף עם ימי הסליחות שבעשרת ימי תשובה יהיו סה"כ עשרה ימים.

ג. אפשר לומר "סליחות" רק אחרי חצות לילה ובשום אופן לא יאמרו "סליחות" או י"ג מידות לפני חצות לילה (כה"ח שם ס"ק א' ב'). יש מהאשכנזים שאומרים "סליחות" בלילה הראשון קודם חצות, ומקפידים בזה כיון שיש בו סליחה של "במוצאי מנוחה". וגם מי שהחזיק במנהג זה, טוב שישנה ויאמר "סליחות" אחר חצות הלילה.

ד. הזמן הטוב ביותר לסליחות הוא לפנות בוקר בשעה שהיא עת רצון קודם תפילת "ותיקין" (עם הנץ החמה). ואם אחר - אפשר לומר סליחות אחר כך. (כה"ח שם ס"ק א, ב). וישתדל עכ"פ בערב ראש השנה לומר סליחות קודם עלות השחר על מנת שיוכל לומר וידוי ונפילת אפים בסליחות.

ה. תיקון חצות קודם במעלה לסליחות ולתלמוד תורה. על כן אם אדם ער אחר חצות, או שקם קודם עלות השחר יקדים לומר תיקון חצות, ואף אם יפסיד בכך אמירת סליחות.

ו. מורים ומלמדים צריכים גם הם להתאמץ לומר סליחות עם הציבור, וראוי להם לישון מוקדם על מנת שלא לפגוע בתלמידיהם. כתב החיד"א: "וראיתי כמה תלמידי חכמים בימים האלה מפסיקים ללמוד שאלות ותשובות לפלפל, ואומרים סליחות, תפילות ותחנונים ועוסקים בספרי מוסר.

ז. נוהגים להגיש תה או קפה לאומרים סליחות בבית הכנסת על מנת להקל על הקמים בשעה מוקדמת, ומותר שיהיו עם סוכר (עיין כה"ח פ"ט ס"ק ל"א). אמנם מי שיכול להתגבר ולא לשתות תבוא עליו ברכה, ובמיוחד אחרי עלות השחר, ובכל מקרה אין להגיש דברי מאכל בזמן הסליחות. ולפי הוזהר הקדוש אין לאכול ולשתות לפני עלות השחר, ונוהגים להקל בשתיה.

ח. כאשר היחיד מתוודה, טוב ונכון שבסוף נוסח היחיד יתוודה על חטאיו הפרטיים, ויעשה זאת בלחש כדי שלא ישמעו אחרים את חטאיו, דכתיב: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". אמנם בנוסח המודפס בסידורים שהכול אומרים אותו, ואפילו וידוי הגדול של רבנו ניסים אין בו משום מפרסם חטאיו.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז
למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עוזר בן עישה. תקוה בת עזיהו. אלגרה בת ג'אן. מויל בת ענולה. אברהם בן רחל. הראל בן אביגיל. יהודה גלר. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו.
להורות נעדר צה"ל ושבינו ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כין, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו.
לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמידה. נדיר נחום. ניסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מויל מורדו. מרדכי ומשה מורדו. ישראל אברהם נתן. ראובן אלון בן נוסיה. יצחק ועטרם אטיאס. ר' חיים אוחננה. לוי יצחק אמודי. אורן מועלם. אליהו טייטל. דוד חלבי. דוד גרוסברג. יואל דללי. עמוס דמרי. סימנטוב משה יהודה. ישראל בן גמרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אהרן מורדו. יצחק ושמחה אילון. נסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסמרגו. נדירה שמעון. מנרה לוי. אסתר בת תרצה. אסתר חרד. חנה יצחקי. דינה פונדק. אליהו בת פריחה. תירצה זיגדון. אסתר בת זוהרה. אסתר וענבר נחום. מרים וענונו. עזיה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעמה בת מנורה. לאויה מדר. זוהרה בת חנה. עליה כהן. שרה אוליאל. יוכבד ועקני. עישה דקן. ברכה סופן. רותי אטל. סבטלנה בת אולעה. אסתר אביגי. ולע"נ הגספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוז, רפאל פריצי, וצפיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה